



Trestní právo hmotné

TRESTNÍ ODPOVĚDNOST PRÁVNICKÝCH OSOB
ZMĚNY V TRESTNÍCH ZÁKONECH PO 1. 1. 2010

4

PAVEL ŠÁMAL
RUDOLF VOKOUN
OTO NOVOTNÝ
a kol.



Wolters Kluwer
Česká republika

Trestní právo hmotné

TRESTNÍ ODPOVĚDNOST PRÁVNICKÝCH OSOB
ZMĚNY V TRESTNÍCH ZÁKONECH PO 1. 1. 2010

4

PAVEL ŠÁMAL
RUDOLF VOKOUN
OTO NOVOTNÝ
a kol.



Wolters Kluwer
Česká republika

Vzor citace: ŠÁMAL, P., VOKOUN, R., NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 144 s.

Právní stav publikace je k 1. 9. 2012.

© prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D., JUDr. Rudolf Vokoun, CSc.,
prof. JUDr. Oto Novotný, CSc., doc. JUDr. et Bc. Tomáš Gřivna,
Ph.D., JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D., 2012
ISBN 978-80-7357-960-9 (brož.)
ISBN 978-80-7357-877-0 (e-pub)
ISBN 978-80-7357-136-0 (pdf)

AUTOŘI JEDNOTLIVÝCH ČÁSTÍ

prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.

díl A

díl B – Zvláštní část,
kapitoly V. a VI.

JUDr. Rudolf Vokoun, CSc.

díl B – Obecná část,
kapitoly XIV., XV., XVI.,
XVIII. a XIX.

díl B – Zvláštní část,
kapitoly VIII. a X.

prof. JUDr. Oto Novotný, CSc.

díl B – Obecná část,
kapitola IV.

doc. JUDr. et Bc. Tomáš Gřivna, Ph.D.

díl B – Zvláštní část,
kapitola III.

JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.

díl B – Zvláštní část,
kapitola I.

OBSAH

Autoři jednotlivých částí	5
Úvodní kapitola	11

Díl A

TRESTNÍ ODPOVĚDNOST PRÁVNICKÝCH OSOB ... 13

§ 1 Obecně k trestní odpovědnosti právnických osob	13
§ 2 Zvláštní ustanovení o působnosti trestních zákonů	19
§ 3 Rozsah trestní odpovědnosti právnických osob	24
§ 4 Trestní odpovědnost právnické osoby založená na přičitatelnosti trestného činu	28
§ 5 Trestní odpovědnost právního nástupce právnické osoby	49
§ 6 Zánik trestní odpovědnosti právnických osob	53
§ 7 Trestní sankce ukládané právnickým osobám	60
§ 8 Tresty	71
§ 9 Ochranné opatření	89
§ 10 Zánik výkonu trestu a zánik účinků odsouzení	90
Literatura	93

Díl B

ZMĚNY V TRESTNÍCH ZÁKONECH PO 1. 1. 2010 97

OBECNÁ ČÁST 99

Kap. IV. Působnost trestních zákonů 99

§ 2 Působnost místní	99
Účinky rozsudku cizího státu	99
Zásada univerzality	100

Kap. XIV. Zánik trestní odpovědnosti	101
§ 3 Promlčení trestní odpovědnosti	101
Stavení a přerušení promlčecí doby	101
Kap. XV. Druhy trestů	103
§ 3 Obecně prospěšné práce	103
Časová mez pro vykonání trestu	103
Přeměna trestu na trest domácího vězení	103
§ 6 Domácí vězení	104
Doba, po kterou je odsouzený povinen zdržovat se v obydlí	104
Přeměna trestu na trest odnětí svobody	105
§ 13 Nepodmíněný trest odnětí svobody	106
Ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody	106
Mimořádné snížení trestu odnětí svobody	106
Zkušební doba podmíněného propuštění	107
Podmíněné propuštění s dohledem	107
Kap. XVI. Ukládání trestů	109
§ 1 Zásady ukládání trestů	109
Zásady ukládání trestů	109
Upuštění od potrestání	110
Kap. XVIII. Ochranná opatření	111
§ 2 Ochranné léčení	111
Přeměna ochranného léčení na zabezpečovací detenci	111
§ 3 Zabezpečovací detence	112
Podmínky pro ukládání zabezpečovací detence	112
Kap. XIX. Trestní právo mladistvých	114
§ 1 Pojem trestního práva mládeže	114
Ukládání ochranného léčení dětem mladším patnácti let	114
§ 7 Trestní opatření	115
Podmíněné odsouzení mladistvého	115

ZVLÁŠTNÍ ČÁST	116
Kap. I. Trestné činy proti životu a zdraví	116
§ 2 Trestné činy proti životu	116
Vražda (§ 140) a zabití (§ 141)	116
§ 3 Trestné činy proti zdraví	119
Těžké ublížení na zdraví (§ 145)	119
Ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky (§ 146a)	121
Kap. III. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti	122
§ 2 Jednotlivé trestné činy	122
Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (§ 192)	122
Kap. V. Trestné činy proti majetku	124
§ 2 Obohacovací trestné činy	124
Krádež (§ 205)	124
Kap. VI. Trestné činy hospodářské	126
§ 3 Trestné činy daňové, poplatkové a devizové	126
Neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby (§ 241)	126
§ 4 Trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou	128
Poškození finančních zájmů Evropské unie (§ 260)	128
Kap. VIII. Trestné činy proti životnímu prostředí	129
§ 2 Jednotlivé trestné činy	129
Poškození a ohrožení životního prostředí (§ 293) a poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti (§ 294)	129
Poškození vodního zdroje (§ 294a)	131
Neoprávněné vypuštění znečišťujících látek (§ 297)	132
Neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu (§ 298a)	132

Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (§ 299) a neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti (§ 300)	133
Poškození chráněných částí přírody (§ 301)	134
Pytláctví (§ 304)	135
Kap. X. Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných . . .	138
§ 5 Jiná rušení činnosti orgánu veřejné moci	138
Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (§ 337)	138
Neoprávněné zaměstnávání cizinců (§ 342)	139
Maření přípravy průběhu voleb a referenda (§ 351)	139
§ 8 Organizovaná zločinecká skupina	140
Beztrestnost agenta (§ 363)	140
§ 9 Některé další formy trestné součinnosti.	141
Neoznámení trestného činu (§ 368)	141
Rejstřík	142

ÚVODNÍ KAPITOLA

Od doby posledního vydání učebnice *Trestní právo hmotné* (2010) došlo v našem trestním zákonodárství k některým důležitým změnám. Nejvýznamnější z nich je nesporně přijetí zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2012. Kromě něj však v letech 2011 a 2012 nabylo účinnosti několik novel trestního zákoníku a zákona o soudnictví ve věcech mládeže (zák. č. 181/2011 Sb., 301/2011 Sb., 330/2011 Sb., 357/2011 Sb., 375/2011 Sb., 420/2011 Sb., 458/2011 Sb., 459/2011 Sb. a 193/2012 Sb.).

Autorský kolektiv se zabýval otázkou, jak na tuto situaci reagovat. Předně se nabízela možnost zpracovat nové vydání učebnice, do kterého by byly všechny změny zapracovány. Toto řešení by bylo pro studenty jistě komfortní, avšak pro ty z nich, kteří si již v minulých semestrech učebnici opatřili, by koupě přepracovaného a doplněného vydání představovala nezanedbatelný výdaj. Proto vznikl dodatek k učebnici s komplexním výkladem problematiky trestní odpovědnosti právnických osob a rovněž upozorněním na všechny další významnější změny v trestním zákoníku a v zákonu o soudnictví ve věcech mládeže. Takový postup bude pro studenty ekonomicky přijatelnější.

Vydání dodatku však studentům přinese určité úskalí: při četbě učebnice si musejí ověřovat, zda studovaná materie, obsažená v trestním zákoníku a v zákonu o soudnictví ve věcech mládeže, nebyla dotčena změnou. Pro usnadnění orientace v textu proto byla v dílu B dodatku volena shodná systematika a grafická úprava jako v učebnici. Vždy je uveden odkaz na konkrétní stránky učebnice, kterých se změna dotkla (nejde-li samozřejmě o institut zcela nový), styl výkladu je shodný s výkladem v učebnici a podstatná změny je zvýrazněna.

V Praze dne 1. 8. 2012

Rudolf Vokoun

DÍL A

Trestní odpovědnost právníků osob

- § 1 Obecně k trestní odpovědnosti právníků osob
- § 2 Zvláštní ustanovení o působnosti trestních zákonů
- § 3 Rozsah trestní odpovědnosti právníků osob
- § 4 Trestní odpovědnost právníkové osoby založená na přičitatelnosti trestného činu
- § 5 Trestní odpovědnost právního nástupce právníkové osoby
- § 6 Zánik trestní odpovědnosti právníků osob
- § 7 Trestní sankce ukládané právníkým osobám
- § 8 Tresty
- § 9 Ochranné opatření
- § 10 Zánik výkonu trestu a zánik účinků odsouzení

§ 1

Obecně k trestní odpovědnosti právníků osob

A. V roce 2009 byl přijat nový trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb.), který vycházel ze zásady, že trestní odpovědnost může být dána jen u fyzické osoby, která je přičetná a dovršila stanovený věk. Toto pojetí individuální trestní odpovědnosti fyzických osob zastávala tradičně až dosud i česká trestněprávní věda, byť se zejména v posledních letech vedla poměrně rozsáhlá **diskuze nad trestní odpovědností právníků osob** a v nauce se objevily určité tendence k zavedení trestní

odpovědnosti právnických osob,¹ které se projeví i prvním návrhem na zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, jenž byl předložen v souvislosti s předchozím návrhem trestního zákoníku Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky dne 21. července 2004 (tisk 745) a který byl v prvním čtení zamítnut.²

Uvedené tendence podstatně zesílily po přijetí trestního zákoníku zejména vzhledem k **požadavkům na mezinárodním poli**, aby právní řád umožnil účinné sankcionování³ protiprávního jednání korporací,

¹ Blíže srov. *Musil, J.* Trestní odpovědnost právnických osob v novém francouzském trestním zákoníku. Kriminálnístika. 1995, č. 4, s. 308; *Hurdík, J.* Trestní odpovědnost právnických osob? Časopis pro právní vědu a praxi. 1996, č. 1, s. 28; *Teryngel, J.* K trestní odpovědnosti právnických osob a osob za ně jednajících. Trestní právo. 1996, č. 1, s. 15; *Musil, J.* Trestní odpovědnost právnických osob: historický vývoj a mezinárodní srovnání. In: *Musil, J., Vanduchová, M. (ed.)* Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému k 70. narozeninám. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 76 až 98; *Musil, J.* Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne? In: *Kuchta, J. (ed.)* Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 17. 4. 2000. Brno: Masarykova univerzita, 2000, s. 166 až 185; *Šámal, P.* K trestní odpovědnosti právnických osob. In: *Kuchta, J. (ed.)* Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 17. 4. 2000. Brno: Masarykova univerzita, 2000, s. 197 až 222; *Musil, J., Prášková, H., Faldyna, F.* Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda. Trestní právo. 2001, č. 3, s. 6 až 17; *Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D.* Základy trestní odpovědnosti. Praha: Nakladatelství Orac, 2003, s. 258 až 260; *Šámal, P.* Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata a de lege ferenda v České republice. In: *Kratochvíl, V., Löff, M. (ed.)* Sborník Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 104 až 182; *Šámal, P.* K připravované trestní odpovědnosti právnických osob v souvislosti s rekodifikací trestního práva hmotného. In: Sborník XIII. Karlovarské právní dny. Praha: Linde, 2003, s. 242 až 292; *Jelinek, J.* Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007; *Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová, M.* Systém českého trestního práva. II. Základy trestní odpovědnosti. Praha: Nakladatelství Novatrix, 2009, s. 264 až 267.

² K námitkám proti trestní odpovědnosti právnických osob srov. exkurz k trestní odpovědnosti právnických osob v učebnici *Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol.* Trestní právo hmotné. 1. Obecná část. 6., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 212 až 213.

³ V mezinárodních právních dokumentech se zpravidla kvalitativně popisuje intenzita těchto sankcí, které by měly být ukládány právnickým osobám, a to tak, že sankce by měly být účinné, přiměřené a odstrašující [*effective, proportionate and dissuasive; efficaces, proportionnées et dissuasives; wirksame, angemessene und abstreckende*]; tuto terminologii obsahuje např. v čl. 3 odst. 2 Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích ze dne 17. 12. 1997, jejíž smluvní stranou je rovněž Česká republika – viz Sdělení MZV č. 25/2000 Sb. m. s.; stejně tak dosud neratifikovaný Druhý protokol k Evropské úmluvě o ochraně finančních zájmů Evropských společenství ze

tedy subjektů, které ovlivňují a kontrolují většinu oblastí života společnosti, ale i k tendencím v kontinentálních evropských právních úpravách, a to i přesto, že žádná mezinárodní smlouva nevyžaduje přímo trestní odpovědnost právnických osob. Zavedení odpovědnosti právnických osob bylo však požadováno i s ohledem na **negativní dopady absence takové odpovědnosti ve vnitrostátní úpravě**, neboť je argumentováno tím, že v podstatě nelze nijak postihnout právnickou osobu účastnící se trestné činnosti, přestože pachatel trestného činu prokazatelně jednal v zájmu nebo jménem takové právnické osoby. Právnická osoba je tak velmi často využívána k zakrývání nelegální činnosti a k propírání zisků z trestné činnosti. V některých případech také nebylo možno dovodit odpovědnost konkrétní fyzické osoby, ačkoli o spáchání trestného činu není pochyb. Nový zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim tak má umožnit postihnout i ta jednání, u nichž se dosud dařilo fyzickým osobám vyhnout se trestní odpovědnosti s odvoláním, že rozhodoval kolektivní orgán právnické osoby, a individuální trestní odpovědnost fyzických osob rozhodujících za právnickou osobu byla obtížně prokazatelná.

Zavedení trestní odpovědnosti právnických osob je potřebné a vhodné zejména z důvodu možnosti uložení citelných sankcí v případech, kdy porušování zákonů je běžným standardem při činnosti dané právnické osoby, např. v oblasti ekologie, nakládání s odpady apod., přičemž buď vůbec nelze zjistit konkrétní fyzickou osobu nesoucí trestní odpovědnost, nebo je sice možné trestně postihnout určitou fyzickou osobu, nicméně právnická osoba pokračuje dále ve svých nezákonných aktivitách a ani trestní postihy konkrétních osob činných v dané právnické osobě nebrání takové právnické osobě dále porušovat zákony. Absence odpovědnosti právnických osob kromě toho neumožňovala vyhovovat žádostem jiných členských států Evropské unie o uznání a výkon rozhodnutí směřujících vůči právnickým osobám jako pachatelům trestné činnosti a narůstala tak hrozba, že zahraniční právnické osoby budou páchat trestnou činnost na území České republiky

dne 19. června 1997 (Council Act of 19 June 1997 97/C 221/02) v čl. 4 odst. 1]. Stejná nebo obdobná terminologie je používána i v případě ostatních mezinárodních úmluv a právních aktů ES/EU.

a budou svůj majetek umisťovat do České republiky, neboť jej na jejím území nebylo možné do uzákonění trestní odpovědnosti právnických osob dostatečně efektivně postihnout.

B. Výsledkem uvedených požadavků na mezinárodním poli a popsáných přístupů v kontinentální právní úpravě, ale i zmíněných požadavků vnitrostátní povahy bylo **přijetí nového zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim** (dále jen TOPO), který upravuje podmínky trestní odpovědnosti právnických osob, tresty a ochranná opatření, které lze za spáchání stanovených trestných činů právnickým osobám uložit, a postup v řízení proti právnickým osobám (srov. § 1 odst. 1 TOPO). Tento zákon je ohledně trestně odpovědných právnických osob **speciálním právním předpisem vůči obecným trestněprávním předpisům**, neboť podle § 1 odst. 2 TOPO, nestanoví-li tento zákon jinak, použije se trestní zákoník a v řízení proti právnické osobě trestní řád, jestliže to není z povahy věci vyloučeno. Z hlediska své povahy jde o tzv. „vedlejší trestní zákon“, pro který je typické, že obsahuje jak hmotněprávní, tak procesní ustanovení. *Trestní zákoník a trestní řád jsou* ve vztahu k zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim *subsidiárními právními předpisy*, které se použijí, jestliže:

- zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim *nestanoví jinak* nebo
- *není to z povahy věci vyloučeno*.

V některých případech zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim upravuje **celou problematiku vztahující se k určitému pojmu nebo institutu**, který obecné předpisy vůbec neznají (např. trestní odpovědnost právního nástupce právnické osoby v § 10 TOPO nebo trest zrušení právnické osoby podle § 16 TOPO) nebo který je zcela speciálně upraven (např. obecná účinná lítost podle § 11 TOPO oproti § 33 TZ), a proto se trestní zákoník zde nepoužije buď vůbec, anebo se použije jen z hlediska obecné úpravy vztahující se k takovému institutu; v jiných případech však zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim upravuje **jen některou dílčí otázku** (např. vyloučení z promlčení v § 13 TOPO nebo sazbu trestu zákazu činnosti v § 20 odst. 1 TOPO), a proto se v celém rozsahu

použije obecná úprava obsažená v trestním zákoníku, jestliže to ovšem není z povahy věci vyloučeno. Někdy v této souvislosti zákon v zájmu právní jistoty, byť z hlediska § 1 odst. 2 TOPO nadbytečně, zdůrazňuje platnost či použitelnost obecné úpravy v trestním zákoníku (srov. § 2 odst. 3, § 12, § 19 TOPO atd.). Tento přístup je třeba důsledně uplatňovat, pokud jde o vztah obecné právní úpravy ke zvláštnímu zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, a proto tam, kde zákon pro určitý vztah buď vůbec neobsahuje vlastní normu, anebo obsahuje normu, která s ohledem na specifiku přístupu k trestně odpovědným právnickým osobám jen určitým způsobem modifikuje obecnou právní úpravu obsaženou v trestním zákoníku, bude nezbytné použít **subsidiárně trestního zákoníku**, není-li to z povahy věci vyloučeno.

C. Z ustanovení § 1 odst. 2 TOPO zároveň vyplývá, že nový zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim se stal součástí základních právních předpisů upravujících oblast trestního práva hmotného a procesního v České republice, čímž byla, pokud jde o jeho hmotněprávní část, **dovršena reforma trestního práva hmotného v České republice**. Tato změna se odrazila i v související novelizaci ustanovení § 110 TZ zákonem č. 420/2011 Sb., podle kterého se trestními zákony rozumí zejména zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), a nyní i zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Všechny tyto zákony ve vzájemné souvislosti a návaznosti naplňují **základní funkce trestního práva hmotného**, jimiž jsou ochranná, regulativní a preventivně-represivní funkce trestního práva. Tyto funkce vyplývají z koncepce právního státu vycházející zejména z vázanosti demokratického státu právem a z ochrany lidských práv, jakož i v návaznosti na to z postavení trestního práva v našem právním systému. Současně reflektují i základní ústavní principy zákonnosti, garance lidských práv a svobod a ochrany individuálních a společenských zájmů.

Nejdůležitější funkcí trestního práva je **ochrana společnosti před kriminalitou**, a to především prostřednictvím postihu (ukládáním

restních sankcí) restných činů, za které lze považovat pouze ty protiprávní činy, které restní zákoník označuje za restné a jejichž znaky jsou uvedeny v tomto zákoníku (srov. § 13 odst. 1 TZ).⁴ Po přijetí zákona o restní odpovědnosti právnických osob již nejde jen o ochranu před kriminalitou fyzických osob, ale nyní se tato ochrana rozšiřuje i na restnou činnost právnických osob, byť okruh restných činů, které jsou jinak, stejně jako u fyzických osob, vymezeny pouze v restním zákoníku, je v ustanovení § 7 TOPO výrazně omezen. Tím je nepochybně posílena schopnost restního práva významně přispívat k udržení kriminality v určitých hranicích a podle možnosti i k jejímu postupnému omezování, neboť prvkem této funkce je zaměření restního práva jako součásti systému společenské a státní kontroly na ochranu před restnou činností. Na tuto funkci pak navazuje restněprávní **funkce preventivně-represivní**, která se zaměřuje nejen na předcházení restné činnosti u právnických osob, ale současně i na diferencovaný a individualizovaný spravedlivý postih právnických osob, které spáchaly restný čin, a v důsledku toho v sobě zahrnuje v dialektické jednotě prevenci i represí. Právě vzájemná provázanost prevence a represe se významně promítá do základů restní odpovědnosti a také se uplatňuje i při ukládání restů.

Restní právo také u právnických osob v rámci pojetí restní odpovědnosti působí jednak preventivně stanovením skutkových podstat restných činů v restním zákoníku (srov. § 1 odst. 1 a § 7 TOPO) a dalších podmínek jejich restní odpovědnosti, jednak represivně uplatňováním restní odpovědnosti vůči pachatelům, kterými nyní mohou být vedle fyzických osob i osoby právnické, za restné činy uvedené v § 7 TOPO. V oblasti restních sankcí restní právo plní funkci ochrany společnosti prostřednictvím restu uloženého právnické osobě, která spáchala takový restný čin a již byl rest vyměřen, čímž se projevuje *represivní složka* (ve formě jejího postihu a zabránění jí v další restné činnosti), ale zároveň působí i *individuální prevence* (ve formě ovlivnění další činnosti, aby byla v souladu s právním řádem a aby se vyvarovala protispoločenských restných činů) a současně se vůči dalším

⁴ Blíže srov. Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol. Restní právo hmotné. I. Obecná část. 6., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 33 až 37.

právnickým osobám – potenciálním pachatelům projevuje i *generální prevence*, která ve formě působení uloženého a vykonávaného trestu ovlivňuje ostatní právnické osoby.

D. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim neobsahuje žádné ustanovení, jímž by výslovně upravoval svůj účel. Ze smyslu a pojetí tohoto zákona vyjádřeného v jeho vlastním obsahu však lze dovodit, že základním **účelem zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim** je ochrana nejdůležitějších právních statků naší společnosti, zejména ochrana práv a oprávněných zájmů fyzických a právnických osob a dalších subjektů, jakož i právem chráněných zájmů společnosti a státu, včetně ústavního zřízení České republiky, před trestnými činy taxativně uvedenými v § 7 TOPO spáchanými trestně odpovědnými právnickými osobami.

§ 2

Zvláštní ustanovení o působnosti trestních zákonů

A. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim neobsahuje ustanovení o **zákazu retroaktivity** ani navazující ustanovení o **časové působnosti**, a proto se vzhledem k § 1 odst. 2 TOPO použijí na trestné činy spáchané právnickou osobou v celém rozsahu ustanovení trestního zákoníku o zákazu retroaktivity i o časové působnosti (§ 1 až § 3 TZ), neboť to jistě není z povahy věci vyloučeno.⁵

Naproti tomu zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim obsahuje ustanovení o *místní působnosti* (§ 2 až 5 TOPO) a ustanovení o vyloučení odpovědnosti některých právnických osob za trestný čin (§ 6 TOPO), které je speciálním ustanovením o *osobní působnosti*.

B. Působnost místní: Podle § 2 TOPO se podle zákona České republiky posuzuje trestnost činu spáchaného na území České republiky právnickou osobou, která má sídlo v České republice nebo má na území České republiky umístěn podnik nebo organizační složku, anebo zde alespoň vykonává svoji činnost nebo zde má svůj majetek. V důsledku

⁵ Přiměřeně srov. Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. 1. Obecná část. 6., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 92 až 98.

této dikce je do jisté míry **oproti fyzickým osobám omezena zásada teritoriality** (srov. § 4 TZ), neboť u právnických osob se nevztahuje na všechny trestné činy právnických osob spáchané na území České republiky, ale jen na trestné činy spáchané na tomto území právnickou osobou, která zde má sídlo nebo má na území České republiky umístěn podnik nebo organizační složku, anebo zde alespoň vykonává svoji činnost nebo zde má svůj majetek. *Místo, kde byl trestný čin spáchán*, se posuzuje obdobně jako u pachatelů fyzických osob (srov. § 2 odst. 2 TOPO), a pokud jde o *účastenství*, ustanovení § 2 odst. 3 TOPO odkazuje ohledně právnických osob na obdobné užití § 4 odst. 3 a 4 TZ týkající se fyzických osob.

Naproti tomu **zásada registrace** (neboli „vlajky“) se použije ve vztahu k trestnosti činu právnické osoby v celém rozsahu (srov. § 1 odst. 2 TOPO)

Zvláštním způsobem upravuje zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim rovněž **zásadu personality**, neboť ve smyslu § 3 TOPO se podle zákona České republiky také posuzuje trestnost činu, jestliže jej v cizině spáchala právnická osoba mající sídlo v České republice.

Pokud jde o uplatnění **zásady univerzality** u právnických osob, stanoví § 4 odst. 1 TOPO, že podle zákona České republiky se posuzuje trestnost činu padělání a pozměnění peněz (§ 233 TZ), udávání padělaných a pozměněných peněz (§ 235 TZ), výroby a držení padělatelského náčiní (§ 236 TZ), neoprávněné výroby peněz (§ 237 TZ) a teroristického útoku (§ 311 TZ) i tehdy, spáchala-li takový trestný čin v cizině právnická osoba, která nemá sídlo v České republice, a to vzhledem k příslušným mezinárodním úmluvám, kterými je Česká republika vázána.⁶ Výčet trestných činů uvedený v tomto ustanovení je *taxativní*.

⁶ Jedná se o úmluvy týkající se padělání peněz vyhlášené zejména pod č. 15/1932 Sb., o potírání penězokazectví, a č. 216/1935 Sb., o dalších ratifikacích a přístupech k Mezinárodní úmluvě o potírání penězokazectví (ohledně § 233, § 235 až § 237 TZ), a mezinárodní úmluvy ohledně terorismu vyhlášené zejména pod č. 552/1992 Sb., Evropská úmluva o potlačování terorismu, č. 80/2001 Sb. m. s., Mezinárodní úmluva o potlačování teroristických bombových útoků, č. 18/2006 Sb. m. s., Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu, a č. 57/2007 Sb. m. s., Mezinárodní úmluva o potlačování činů jaderného terorismu (ohledně § 311 TZ).

Podle zákona České republiky se posuzuje trestnost činu spáchaného v cizině právnickou osobou, která nemá sídlo v České republice, též tehdy, byl-li čin spáchán ve prospěch právnické osoby, která má na území České republiky sídlo (§ 4 odst. 2 TOPO). Tato tzv. **subsidiární zásada univerzality** se vztahuje, na rozdíl od zásady univerzality vymezené v § 4 odst. 1 TOPO, *na všechny trestné činy vyjmenované v § 7.*

C. Působnost stanovená mezinárodní smlouvou: Ve smyslu § 5 TOPO se podobně jako u fyzických osob (srov. § 9 TZ) podle zákona České republiky posuzuje také trestnost činu, pokud tak stanoví mezinárodní smlouva, která je součástí právního řádu (dále jen „mezinárodní smlouva“). Ustanovení § 2 až 4 TOPO o místní působnosti se naopak neužijí, jestliže to mezinárodní smlouva nepřipouští. Z toho vyplývá, že mezinárodní úmluvy mohou také působnost českých zákonů u právnických osob rozšířit nebo zúžit.

D. Působnost osobní: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim výslovně *vylučuje trestní odpovědnost některých právnických osob za trestný čin.* Podle § 6 TOPO tohoto zákona **nejsou trestně odpovědné:**

- a) Česká republika a
- b) územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci.

Tyto subjekty jsou vyloučeny z trestní odpovědnosti za těchto podmínek zcela a od počátku (*ab initio*), a proto se zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ale i další trestněprávní předpisy, zejména trestní zákoník, na ně nevztahují. Vyloučení odpovědnosti právnických osob v § 6 TOPO vychází z definice trestně odpovědné právnické osoby obsažené v mezinárodních dokumentech, které právnickou osobu shodně definují jako „jakýkoliv subjekt, který je právnickou osobou podle příslušného vnitrostátního práva, s výjimkou států nebo jiných veřejnoprávních subjektů při výkonu veřejné moci a veřejných mezinárodních organizací“ (srov. k tomu důvodovou zprávu k § 6 TOPO).

Česká republika jako stát, který je veřejnoprávní korporací a má postavení právnické osoby i v soukromoprávních vztazích (srov. § 21 OZ; § 21 OZ účinného od 1. 1. 2014), je vyloučena z trestní

odpovědnosti podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim absolutně a v celém rozsahu své činnosti. Toto vyloučení zahrnuje *všechny organizační složky státu* (např. ministerstva a jiné správní úřady státu, Ústavní soud, soudy, státní zastupitelství, Nejvyšší kontrolní úřad, Kancelář prezidenta republiky, Úřad vlády České republiky, Akademii věd České republiky, Grantovou agenturu České republiky atd.), a to už proto, že tyto nejsou právnickými osobami (srov. § 3 a § 51 zák. č. 219/2000 Sb., o majetku ČR a jejím vystupování v právních vztazích). V důvodové zprávě se k tomu uvádí, že u státu, který je historicky nejstarší právnickou osobou, zákon nepředpokládá, že by trestný čin, jenž spáchá některý z jeho představitelů, i když to bude jménem státu, mohl vycházet z jeho zvláštních vnitřních zájmů. Má se za to, že trestné činy, kterých se dopustí představitelé státu, jsou výlučně jejich osobními činy. Navíc je pochybné, že by stát prostřednictvím vlastních orgánů trestal sám sebe. Přestože někdy jsou k tomuto řešení v literatuře vyslovovány určité výhrady,⁷ shledáváme ho správným a systémovým, a to i proto, že v zásadě odpovídá i zahraničním právním úpravám.⁸

⁷ *Prášková, H.* Osobní působnost zákonů upravujících správní delikty. Správní právo. 2011, č. 6, s. 337; dále srov. *Mikule, V.* Odpovědnost za škodu ve veřejné správě. In: *Hendrych, D. a kol.* Správní právo. Obecná část. 7. vydání. Část osmá. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 637 a násl.; *Štaša, J.* Správní delikty osob veřejného práva. In: Sborník z konference „Správní trestání“. Kroměříž: 2009 (dosud nepublikováno); *Mates, P.* Odpovědnost státu a orgánů územní veřejné správy za správní delikty. Trestněprávní revue. 2004, č. 7, s. 207 a násl.

⁸ V tomto směru lze poukázat z novějších právních úprav, např. na slovenský zákon o odpovědnosti právnických osob za trestné činy (ze dne 8. 7. 1999, č. 59/1999 Slov. sb. zákonů), podle něhož nemůže být trestně odpovědný obecně stát – Slovenská republika – a územně správní celky, pokud jednají jako právnické osoby (čl. 2 odst. 1). Podle čl. 2 odst. 2 tohoto zákona pak může být zákonem dále omezena trestní odpovědnost dalších právnických osob tak, že zákon pro určené trestné činy určí (vyhradí) okruh právnických osob, které za něj mohou být odpovědné. Polský zákon o odpovědnosti kolektivních subjektů za činy zakázané pod sankcí trestu vylučuje trestní odpovědnost pouze u Státní pokladny (*Skarbu Państwa* – státního majetku spravovaného zvláštním ministerstvem), jednotek územní samosprávy a jejich svazů (sdružení – srov. čl. 2 odst. 1 polského zákona č. 197/2002 Dz. U.). Podle relativně nového rakouského zákona o odpovědnosti sdružení nejsou právnickými osobami (sdruženími) ve smyslu tohoto zákona pozůstalost, spolek, země, obce a jiné právnické osoby, pokud jednají na základě aplikace zákonů, dále i uznávané církve, náboženské společnosti a společnosti náboženského vyznání, pokud jsou činné ve smyslu duchovním (viz § 1 odst. 3 rakouského zákona č. 151/2005 Spol. sb. zák.).